

Borköles. Ezzel a vezetékévvvel először Munkács nyelvtörténeti adatai között találkoztam. A munkácsi nemzetőrség II. századának egyik tagját így hívták: *Borköles* Gy. (LEHOCZKY TIVADAR, Beregmegye és a munkácsi vár 1848—49-ben. Munkács, 1899. 187). Közszőként már 1328-ban előfordul *borkules* 'milium' formában (TESz. 1: 341), ismeri SzikszF. is: „Czirok, vag *bor kóles*”. A PP.-ban 'panicum' jelentéssel az alábbiakat találjuk: „Hajdena, Tatárka, *Bor köles*”. Ha nem is gyakran, de a szemestermésnek nevei is előfordulhatnak vezetéknevként. Ezeket KÁZMÉR MIKLÓS az *Árpa* címszó alatt sorolja fel (Régi magyar családnevek szótára. XIV—XVII. század. Bp., 1993. 50). Bereg megyei gyűjtésében közülük a következők fordulnak elő: *Búza, Köles, Lencse, Paszuly* (a képzett alakokat nem sorolom ide, hiszen a képzés a névadás indítékán is változtatható).

Maga a *Borköles* ma is élő név, hiszen szerepel Budapest 2000. évi telefonkönyvében négy ilyen nevű előfizető. A 'panicum' jelentésű szónak a következő megfelelői vannak még: *hajdina, haricska, pohánka, tatárka*. Egyedül a román eredetű (de ott is az ukránból átvett) *haricská*-val nem találkoztam vezetéknevként. Az említett telefonkönyvben van *Hajdina, Pohánka* és *Tatárka* nevű előfizető. Mivel ezeket KÁZMÉR MIKLÓS nem hozza, nyilván újabb alakulatok, esetleg valamelyik szláv nyelvből való tulajdonnévi átvételek. Az mindenesetre érdekes, hogy miért épp a 'panicum' vált ennyire népszerűvé.

Bortöltő. Mindössze egyetlen egyszer találkoztam ezzel a vezetéknevvvel. Beregszász 1699-es (II. Rákóczi Ferenc-féle) összeírásában az Ardó utca másik során lakott egy *Bortöltő* nevű adózó (LEHOCZKY TIVADAR, Beregvármegye monographiája. Ungvárott, 1881. 3: 105). — A következő jelentéseket találjuk: Borhordo, *bortöltő* 'oenophorus' (Cal.), *bortöltő* 'oenophrius' (SzikszF.) *bortolto* 'ua'. (MA.). A Radv: Csal.-ban a következőket olvashatjuk: „Kétségtelenül, a pohárnokok gondja közé tartozott az is, hogy az ivóserlegek és poharak étkezés ideje alatt ne álljanak üresen; találunk azonban külön *bortöltők*re is. Thurzó Györgynél is volt külön *bortöltő* inas. Né-

mely háznál több is lehetett, mert *főbortöltők*re is akadunk, „ki úton a pincetokban lévő italt gondozta” (1: 181). 1607: „Uraim *bor-töltői*” (i. m. 3: 17), 1612: „Urak asztalához *bor-hordók* és *töltők*” (i. m. 3: 10), 1618: „Az uraim asztalához *bortöltők* és hordók. Gombkötő Mihály — Mittui Gyurkó fia — 2 bichei drabant. — Ezek töltsenek az palota alatt való uraiméknak. — Ezek legyenek segítők az borhordásban” (i. m. 3: 18 — a kiemelések tőlem, M. L.). A XVII. század elején tehát inkább csak alkalmi foglaltosságról, tisztségről beszélhetünk (bár alkalmi foglalkozásból is lehet név). Később a *bortöltő* — bár megmaradt ’bortöltőgető’ jelentésben is — kezd előkelőbbé válni. 1625: „Vrunk eo felge varasunkban leue(n) Boer Simon az eo felsege *Bor teolteoje*, czinaltatta megh az eo felge Pinczetokjait ketteot” (SzT. 1: 1037 — én emeltem ki, M. L.). A *bortöltő* jelentése itt kb. ’borbeszerző’. Hogy melyik jelentés lehetett a névadás alapja, nem tudható, mint ahogy az sem, hogy valóban vezetéknev volt-e vagy a tisztség jelölője. Mivel csak egyszer fordul elő, inkább az utóbbi valószínűsíthető.

MIZSER LAJOS